

TEOLOGISKA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Teologiska programmet

Bibelvetenskap, Gamla Testamentet

EXAMENSARBETE

Kandidatuppsats

Vårterminen 2022

Saras roll i Gen 11:29 – 23:20

En studie kring Sara som karaktär och dess teologiska relevans.

Handledare: Åke Viberg

Teologiska högskolan Stockholm

Abstract

In this essay, I go through the stories that are about Sara, or Saraj, from Genesis 11 through Genesis 23 with the goal of finding out what theology we can read from the character Sara. The central elements of the theology conveyed through Sarah are how God relates to Sarah and Sarah's role in the promise of a people and a land, the promise that Abraham receives in Genesis 12. Sarah has only lines in three stories; Genesis 16, 18 and 21 so these chapters form the basis of most of the study. Other stories where Sara is included will only be treated briefly. In Genesis 16, which is about the conflict with Hagar, I come to the conclusion that the story intends to answer the question why Abraham does not have children through another woman. Furthermore, I argue that Sara is the character who initiates the story and despite her hesitant actions is a positive character from God's perspective. In Genesis 18, which is about when Sarah meets God, she is at the center of the story and is portrayed as a person considered by God. In Genesis 21, Sara is both the character at the center of the story and the one who initiates the conflict in the second part of the story. Here, too, she is portrayed as a person considered by God.

Common to all the stories is that the consequences of the stories always mean that Sara is the chosen one to give birth to the promised son. Furthermore, Sara is portrayed as a person with human reactions and feelings that God understands and takes into account. Through her, the promise of a people is fulfilled and the promise of a land also begins with her.

Keywords: Sarah, Gen 16, Gen 18, Gen 21, God promised to Abraham

Sammanfattning

I denna uppsats går jag igenom berättelserna som handlar om Sara, eller Saraj, från Genesis 11 till och med Genesis 23 med målet att ta reda på vilken teologi vi kan läsa ut från karaktären Sara. De centrala delarna för teologin som förmedlar genom Sara är hur Gud förhåller sig till Sara och Saras roll i löftet om ett folk och ett land, löftet som Abraham får i Genesis 12. Sara har endast repliker i tre berättelser; Genesis 16, 18 och 21 så dessa kapitel utgör basen merparten av studien. Övriga berättelser där Sara finns med endast kommer att behandlas i korthet. I Genesis 16 som handlar om konflikten med Hagar kommer jag fram till att berättelsen ämnar svara på frågan varför Abraham inte skaffar barn genom en annan kvinna. Vidare argumenterar jag för att Sara är karaktären som initierar berättelsen och trots hennes tveksamma handlande är en positiv karaktär utifrån Guds perspektiv. I Genesis 18 som handlar om när Sara möter Gud är hon i centrum av berättelsen och framställs som en av Gud ansedd person. I Genesis 21 är Sara både karaktären i centrum av berättelsen och den som initierar konflikten i andra delen av berättelsen. Även här framställs hon som en av Gud ansedd person.

Gemensamt med alla berättelserna är att konsekvenserna av berättelserna hela tiden innebär att Sara är den utvalda att föda löftessonen. Vidare framställs Sara som en person med mänskliga reaktioner och känslor som Gud förstår och tar hänsyn till. Genom henne infrias löftet om ett folk och löftet om ett land inleds också i och med henne.

Nyckelord: Sara, Gen 16, Gen 18, Gen 21, Gud löfte till Abraham

Innehållsförteckning

Abstrakt.....	2
Sammanfattning	3
1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och problemformulering.....	5
1.2 Avgränsningar	6
1.3 Tidigare forskning.....	6
1.4 Uppsatsens disposition	7
1.5 Teori och begrepp.....	9
1.6 Metod.....	9
2. Resultat och analys	12
2.1 Gen 16:1–16 Saras konflikt med Hagar	12
2.1.1 Är Sara aktiv eller passiv?.....	13
2.1.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?.....	15
2.1.3 Säger berättelsen något om löftet?	16
2.2 Gen 18:1–15 Sara möter Gud.....	18
2.2.1 Är Sara aktiv eller passiv?.....	22
2.2.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?	22
2.2.3 Säger berättelsen något om löftet?	24
2.3 Gen 21:1–13 Isaks födelse	25
2.3.1 Är Sara aktiv eller passiv?.....	30
2.3.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?.....	30
2.3.3 Säger berättelsen något om löftet?	32
2.4 Sammanställning av övriga berättelser om Sara.....	33
3. Sammanfattning och slutsats	34
3.1 Är Sara aktiv eller passiv?.....	34
3.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?.....	35
3.3 Säger berättelsen något om löftet?	36
3.4 Slutsats.....	37
4. Litteraturförteckning.....	38

1. Inledning

Gamla testamentet skildrar åtskilliga manliga karaktärer vars liv beskrivs i med- och motgång. Utöver att vara spännande berättelser blir dessa män både förebilder för hur människor förväntas leva och varnande exempel på hur människor inte bör leva. I detta sammanhang lyser kvinnorna, med vissa undantag, med sin frånvaro.

Det finns exempel på kvinnliga huvudroller som ges gott om utrymme så som Noomi och Rut i Ruts bok och Judit i Judits bok. I vissa fall har kvinnor centrala roller, som exempelvis Rachav i Josua 2 som hjälper det judiska folket att inta Jeriko och profeten Debora i Domarboken 4. Merparten av kvinnorna i Gamla Testamentet nämns emellertid som hustrur till de män som är huvudpersoner i berättelserna. En av dessa hustrur som ändå får visst utrymme i Gamla testamentet är Sara. Sara är en karaktär i patriarkberättelsen som i min kristna tradition, i olika svenska frikyrkor, ibland har nämnts. Men alltid kopplad till Abraham där det i väldigt snabba ordalag berättats om att hon blev mamma trots sin höga ålder.

Mitt intresse för Sara som litterär karaktär började när jag fördjupade mig i Gen 18 där Gud besöker Abraham och Sara i form av tre män. Där uppstod frågan varför Abraham satt i tältöppningen och inte var i tältet med Sara? Hur såg deras relation ut egentligen?

I den här uppsatsen utgår jag ifrån hypotesen att Sara är en nästintill lika betydande karaktär som Abraham är i patriarkberättelsen. Hypotesen bygger på antagandet att det krävs två personer för att frambringa ett barn. Och eftersom barnet är den första länken i Guds löfte om ett stort folk så blir Sara oumbärlig. Både till Abrahamberättelsens aktuella fråga om en arvinge, och till löftet om att göra Abraham till stamfader. Löftet innefattar också den praktiska frågan om vart folket skall leva och bo. Dessa tre teman; löftessonen, folket och landet, tas upp upprepade gånger i historien om Abraham och jag avser att metodiskt utröna i hur stor grad Sara är viktig för berättelsen. Utifrån det avser jag att dra teologiska slutsatser, alltså vad detta säger om Gud.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att ta reda på vad Sara har för syfte i patriarkberättelsen och vilka teologiska slutsatser som kan dras utifrån det. Den primära frågan handlar om huruvida Sara är utbytbar, och där med oväsentlig, eller om hon personligen fyller en avgörande funktion för hela patriarkhistorien.

1.2 Avgränsningar

Jag avgränsar denna uppsats till att endast vara en karaktärsstudie av Sara. Det innebär att jag inte på ett direkt sätt kommer beröra genusfrågor. Det kan dock finnas beröringspunkter och resonemang som indirekt rör genus men det är inte syftet med just den här uppsatsen.

En annan avgränsning som uppsatsen kommer hålla sig inom är att jag inte berör de övriga texterna i Abrahamberättelsen som inte nämner Sara vid namn. Att ta med alla berättelserna i Abrahamberättelsen skulle kunna vara aktuellt för att visa kontrasten mellan de berättelser med Sara och de berättelser utan Sara och vad berättelserna som inte nämner Sara handlar om. Men det tjänar mer till att vara en mer kvantitativ metod som inte direkt har att göra med vad Sara har för teologisk funktion, utan snarare vad hon inte har för funktion.

Inom Sara-berättelsen räknar jag in alla berättelser som nämner Sara, men jag kommer bara fördjupa mig i de tre texter där Sara agerar. De övriga texterna i Sara-berättelsen använder jag endast för att införliva kontext till de tre centrala texterna.

En tredje avgränsning är att uppsatsen inte tar upp hur texterna använts i nya testamentet, i den kristna traditionen eller den nutida kyrkan. Min utgångspunkt till uppsatsen tagen från en kritik att Saras betydelse inte varit så framträdande i min egen kristna tradition. Men att undersöka hur det verkligen ser ut i den kyrkliga traditionen är inte en del av denna uppsats.

En fjärde begränsning är att jag utgår ifrån Bibel 2000 svenska översättning av bibeln och därför kommer jag inte behandla språkliga skillnader. Detta frångår jag dock vid två tillfällen då det är av central betydelse. Jag tar då inte ställning i språkfrågan utan sammanställer vad andra kommentarer skriver för att sedan införliva det i min karaktärsstudie.

1.3 Tidigare forskning

Den tidigare forskning som bedrivits i ämnet Genesis i sin helhet är omfattande och har bedrivits under många år. Det finns kommentarlitteratur som skrivits av Gerhard von Rad, Gordon Wenham, Nahum M Sarna, Walter Brueggemann, E. A. Speiser, Bill T. Arnold, Claus Westermann och James Mckeown som systematisk behandlar berättelserna om Sara och Abraham tillsammans med alla andra berättelser i Genesis. De tidigare av dessa böcker ligger till grund för de nyare. Bland annat Von Rads bok *Genesis: A Commentary* ligger till grund för senare forskning i ämnet som bland annat Mckeown hänvisar till. Sarna har i sin tur en mer judisk prägel i sin kommentar *The JPS Torah Commentary: Genesis: The Traditional Hebrew Text* där han tar med rabbinisk tradition och forskning. Dessa kommentarer ger en fördjupad bild av vad de olika berättelserna i sin helhet och där ingår en del kommentarer om Saras roll i

berättelsen. Men då syftet med kommentarerna inte är att ge en fördjupning kring just Sara som karaktär så hjälper kommentarerna bara till att belysa upptäckter som genom en sammanställning skulle kunna ge information kring Sara som karaktär. Dessa böcker utgör den självklara forskningen som relaterar till i ämnet.

Det finns även specialstudier som tar upp Abraham-berättelsen mer specifikt, så som Iain M. Duguid med boken *Living in the Gap Between Promise and Reality*, Jon D. Levenson med boken *Inheriting Abraham* och Joyce G Baldwin med boken *The Message of Genesis 12 – 50: From Abraham to Joseph* blandade insikter om just min fördjupning. Bland annat tar Duguid med många kristna värderingar i sin text så som Satans påverkan och textens relation till nya testamentet. Och Levenson har Abraham i fokus igenom sin fördjupning där jag avser att ha Sara i fokus. Danna Nolan Fewell och Mayer I. Gruber belyser i var sitt kapitel i boken *A Feminist Companion to the Bible* berättelsen från en feministisk läsning av berättelserna för att belysa den dimensionen. Samma sak gör Irmtraud Fischer i boken *Feminist Biblical Interpretation: A Compendium of Critical Commentary on the Books of the Bible and related Literature*. Men även dessa specialstudier saknar fokus på Sara för att i stället i många fall fokusera på Hagar och det hon utsatt för.

Det finns även ordböcker, så som *Dictionary of the Old Testament Pentateuch* och *The Anchor Bible Dictionary* som tar upp Sara. De sammanfattar i stort sett det som kommentarlitteraturen beskriver, men ger karaktären Sara eget utrymme på ett sätt som saknas i övrig litteratur. Dock finns det ingen djupare analys av Sara utan det stannar vid en sammanfattning.

Min uppfattning om hur karaktären Sara uppfattas igenom all litteratur kan sammanfattas med det som står i *Dictionary of the Old Testament Pentateuch*; Sara är matriarken för Gud folk och som är lika signifikant som patriarken Abraham (Alexander & Backer, 2003:733). Men trots det så finns det inget större fokus på henne vilket skapat en forskningslucka. Jag anser att det är anmärkningsvärt att en karaktär som Sara inte behandlats mer i olika studier.

1.4 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är uppdelad i fyra analyserande avsnitt (§2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Tre av avsnitten utgår ifrån varsin text i Genesis där Sara deltar i berättelsen genom att hon har några repliker.

1. I avsnitt ett utgår jag från Gen 16:1–16 som handlar om när konflikten mellan Sara och Hagar tar sin början.
2. Avsnitt två utgår från Gen 18:1–15 som handlar om när Abraham och Sara möter tre män som visar sig vara Gud.
3. Avsnitt tre utgår från Gen 21:1–13 som handlar om när Isak föds och konflikten mellan Sara och Hagar avslutas.
4. Det fjärde avsnittet sammanfattar samtliga övriga texter i Genesis där Sara nämns i Abraham-berättelsen.

I de tre första avsnitten gör jag först ett fördjupat återberättande av den aktuella berättelsen och sammanställer kommentarlitteraturen om texten. Sedan analyseras texterna utifrån tre forskningsfrågor under varsin underrubrik. Dessa forskningsfrågor är:

- ”Är Sara aktiv eller passiv?”
- ”Framställs Sara som positiv eller negativ?”
- ”Säger berättelsen något om löftet?”

Frågan om Sara är aktiv eller passiv handlar om huruvida Sara är med och driver berättelsen eller om hon endast finns med i bakgrunden. Vidare handlar frågan om Sara framställs som positiv eller negativ, om Sara bidrar till att berättelsen får ett lyckligt slut eller om hon är den elaka parten i berättelsen. Slutligen har frågan om löftet sin utgångspunkt i Gen 12:1–9 och handlar om det löfte som Gud ger till Abraham om att Abraham skall få ett nytt land och att han skall bli stamfader till ett stort folk.

Efter det går jag igenom de texter som bara nämner Sara för att i grova drag lyfta fram hennes funktion i dessa berättelser. Detta då det bara blir spekulationer kring Saras karaktär när hon själv inte deltar. Men det går att se generella drag och berättelserna kan också användas för att skapa en litterär kontext till texterna i de tre första avsnitten.

Efter dessa fyra analyserande avsnitt sammanställer jag vad analysen har visat. Där jämför jag resultaten av forskningsfrågorna och använder dem för att svara på problemställningen: Vad fyller Sara för syfte i patriarkberättelsen? Jag kommer att diskutera de olika saker jag kommit fram till och ställa de olika avsnitten emot varandra. Svaren som framkommer från denna diskussion blir min slutsats.

1.5 Teori och begrepp

I min uppsats kommer jag använda Sara och Abraham som namnen på de två huvudkaraktärerna trots att de till en början heter Saraj och Abram för att i mitten av berättelsen byta namn till Sara och Abraham. Jag väljer att använda de namn som de är mest förknippade för att göra det enklare att följa med och att jämföra mellan berättelserna. I den mån som de olika namnen har betydelse för uppsatsens syfte så tas det upp i samband med att texten som där namnbytet sker behandlas.

Folket är ett annat begrepp som jag kommer återkomma till och med folket syftar jag på det israelitiska folket vars representanter gett berättelsen sin slutgiltiga form i avsikten att berätta sin historia. Det är ett vitt begrepp som syftar till att inkludera en stor grupp människor över lång tid.

Då uppsatsen behandlar många texter där termerna för de olika texterna är liknande så kommer jag ge varje text en rubrik i början av varje avsnitt som jag kommer använda när jag refererar till just den texten. Alla dessa texter som handlar om Sara mellan Genesis 11:27 och 23:20 har jag tilldelat ett eget samlingsnamn, ”Sara-berättelsen”, för kunna benämna hela intervallet på ett tydligt sätt vid jämförelser och liknande. I de fallen som det finns behov att nämna intervallet mellan Gen 11:27 och 23:30 i sin helhet utan att exkludera texter som inte nämner Sara kommer jag använda termen Abraham-berättelsen.

1.6 Metod

I uppsatsen kommer jag använda mig av litteraturkritisk metod för att få svar på frågan om vilka teologiska poänger som är relaterade till Sara i Sara-berättelsen. Litteraturkritiska metoden handlar om att se på den färdiga texten och använda den för att svara på frågor om textens struktur, stil, syfte, känsla, strategi och vad den skapar för föreställningar enligt Hayes och Holladay (2007:91). Inom Litteraturkritisk metod finns flertalet arbetsmetoder.

Att undersöka de retoriska aspekterna i en text ingår i litteraturkritisk metod och kallas för retorisk kritik och handlar om att ta reda på vad för poäng eller argument som författaren har av texten medvetet avsett att förmedla (Hayes och Holladay 2007:92). Vidare menar Hayes och Holladay att en studie om litterär kontext är en metod inom litteraturkritisk metod där man kopplar ihop de olika berättelserna med sitt större sammanhang där den lite större berättelsen ger mening åt det aktuella avsnittet och tvärtom (2007:94). Att studera de litterära strukturerna i en text handlar om att arbeta med de olika strukturer i litteraturen, så som berättelser, historieskrivning eller poesi (Hayes och Holladay 2007:95). Men att studera den litterära

strukturen kan också svara på frågor om hur olika texter är uppbyggda av olika källor enligt Hayes och Holladay (2007:96). Sammanfattningsvis så handlar den litteraturkritiska metoden om att ställa relevanta frågor till texten för att sedan genom att studera svaren på frågorna få reda det man söker inom sitt aktuella forskningsämne (Hayes och Holladay 2007:97). Olika ämnen kräver olika frågor.

För min uppsats innebär det att ställa meningsfulla frågor kring den litterära personen Sara som kan svara på uppsatsens frågeställning, att belysa den specifika karaktären och att belysa teologin kopplat till henne. Frågorna svaras på dels genom att titta på den aktuella texten som behandlas och dess direkta litterära sammanhang, vad är det som sägs i den aktuella texten. Jag kommer även att i viss mån använda den litterära kontexten i hela Sara-berättelsen för att bland annat belysa bakgrund och målsättningar. Jag kommer också i undantagsfall nämna avgörande språkliga detaljer, men bara som presentation och sammanställning av vetenskaplig diskussion och utan att ta ställning i frågan. Det innebär att den litteraturkritiska metoden blir en kvalitativ metod där jag söker i alla texter där Sara medverkar mellan Gen 11 och Gen 23 och letar efter svar på min huvudfråga, vad har Sara för teologisk funktion.

Min arbetsmodell utgår från tre forskningsfrågor:

- Är Sara passiv eller aktiv?
- Är Sara positiv eller negativ?
- Säger berättelsen något om löftet som ges i Gen 12:1?

Dessa analyseras och jämförs mellan olika berättelser för att skapa en Sara-berättelse med adekvat teologi.

Att undersöka hur passiv eller aktiv Sara är i texten syftar till att undersöka hur viktig hon är i berättelsen. Om hon responderar på det som händer indikerar det att hennes bidrag i berättelsen gör skillnad och att berättelsen skulle ta en annan riktning om Sara byttes ut. Men om hon endast är en bakgrundskaraktär utan egna karaktärsdrag så kan hennes inverkan på teologin i berättelsen vara minimal. Att utvärdera hennes nivå av aktivitet och vad det gör för berättelsen ger indikationer på vilka teologiska poänger som associeras med Sara i patriarkberättelsen.

Att undersöka om Sara i de olika berättelserna framställs som en positiv eller negativ karaktär är tänkt att svara på vilken slags roll som Sara har i de olika berättelserna. Med positiv menar jag att undersöka ifall Sara porträtteras som en förebild på något sätt. Om hon i berättelsen är god och gudfruktig och på så sätt används som ett redskap av Gud för ett gott budskap. Eller framställs hon som en motståndare till Gud som blir mer som en kontrast till det

rätta och det rätta beteendet. Att undersöka detta i berättelsen ger även det teologiskt stoff som kan ge en klarare bild av Saras roll.

Att försöka utröna i vilken mån den aktuella berättelsen kan kopplas till något av de målen som nämns i början av hela Sara-berättelsen i Gen 12 är mer av en kvantitativ undersökning. Anledningen till att jag använder löftet i Gen 12 som referenspunkt till Sara-berättelsens teologi är för att Gen 12 sätter riktningen för hela Abraham-berättelsen. Därför är det relevant att undersöka vilka olika funktioner berättelserna om Sara har i Abraham-berättelsen. Avsikten är att ta reda på i vilken omfattning Sara är med och bidrar till att hon blir stammoder till ett stort folk och att de bosätter sig i Kanaan.

Att avslutningsvis analysera och jämföra de olika berättelserna utifrån dessa frågeställningar kan ge en insikt i hur Sara utvecklas, om hennes roll förändras eller om hon blir mer eller mindre betydelsefull ju längre berättelsen fortgår. Jämförelsen kan också svara på om Sara är en karaktär som hänger samman i de olika berättelserna eller om hon framställs olika i olika berättelser.

2. Resultat och analys

2.1 Gen 16:1–16 Saras konflikt med Hagar

”¹Abrams hustru Saraj hade inte fött honom några barn. Hon hade en egyptisk slavflicka som hette Hagar, ²och en dag sade Saraj till Abram: »Herren har gjort mig ofruktsam. Gå till min slavflicka, kanske kan jag få barn genom henne.« Abram samtyckte, ³och så tog Saraj, Abrams hustru, sin egyptiska slavflicka Hagar och gav henne åt sin man. Abram hade då bott tio år i Kanaan. ⁴Abram låg med Hagar, och hon blev havande. Men när hon märkte att hon väntade barn började hon se ner på sin matmor. ⁵Då sade Saraj till Abram: »Denna skymf är ditt fel! Jag lade själv min slavflicka i din famn, men när hon märkte att hon väntade barn började hon se ner på mig. Herren må döma mellan mig och dig!« ⁶Abram svarade Saraj: »Du bestämmer själv över din slavflicka – gör vad du vill med henne!« Saraj bestraffade henne, men då rymde hon. ⁷Herrens ängel fann henne vid en källa i öknen, källan på vägen till Shur. ⁸»Hagar«, sade han, »Sarajs slavflicka, varifrån kommer du och vart är du på väg?« Hon svarade: »Jag har rymt från min matmor Saraj.« ⁹Då sade han till henne: »Vänd tillbaka till din matmor och underkasta dig henne.« ¹⁰Och Herrens ängel sade: »Jag skall göra dina ättlingar mycket talrika, så talrika att ingen kan räkna dem.« ¹¹Herrens ängel sade till henne: »Du är havande och skall föda en son, och du skall ge honom namnet Ismael, ty Herren har hört din klagan. Mer vildåsna än människa skall han vara, han skall slåss ¹²mot alla och alla mot honom. Öster om alla sina bröder skall han bo.« ¹³Hagar gav Herren, som hade talat till henne, ett namn: »Du är Seendets Gud.« Ty hon tänkte: »Har jag verkligen sett Gud och förblivit vid liv?« ¹⁴Därför kallar man brunnen Beer Lachaj Roi; den ligger mellan Kadesh och Bered. ¹⁵Så födde Hagar en son åt Abram, och Abram gav denne son som Hagar fött honom namnet Ismael. ¹⁶Abram var 86 år när Hagar födde Ismael åt honom.”

Sara upplever att hon inte räcker till i sin uppgift som Abrahams hustru eftersom hon inte får några barn med honom. Baldwin menar att Sara känner sig som den felande länken och känner sig förorättad av Gud för att hon inte har fått några barn (1986:57). Hon försöker därför på ett för henne helt legitimt sätt skaffa ett barn. Von Rad skriver att det finns gamla traditioner av att en husmor kunde föda ett barn genom sin slavinna och fullt ut adoptera barnet som sitt eget (1972:191). Han menar vidare att detta var ett helt legitimt sätt för en infertil kvinna att skaffa barn på och räkna det som sitt eget (Von Rad 1972:191). Sara tar initiativ och säger till Abraham

att han skall försöka skaffa barn med hennes slavflicka. Abraham är då cirka 85 år gammal och Sara är 9 år yngre, cirka 76 år. De har båda väntat väldigt länge på att Sara skall bli gravid på det naturliga sättet men nu ger Sara upp. Abraham gör som Sara säger till honom och har sexuell umgänge med Hagar. Levenson menar att det är ett lätt beslut för Abraham att acceptera Saras förslag eftersom han behöver en arvinge och han behöver inte övertala Sara om det utan initiativet kommer från henne (2012:47–48). Abraham och Sara har bott som nomader i Kanaan i 10 år när Hagar blir med barn. Enligt Von Rad så behöver adoptionen av det nyfödda barnet vara frivilligt och friktionsfritt för att det skall vara giltigt, det blir dock inte så för Sara utan hon upplever det som att Hagar ser ner på henne (1972:191). Sara går då till Abraham, som enligt Westermann är den som ytterst bestämmer i familjen, och säger till honom att det är hans fel att hon blir enligt henne orättvist behandlad (1985:240). Ursprunget till att hon anser att det är hans fel förklarar Von Rad med att Abraham har två fruar nu och i sin roll som familjens överhuvud så borde han ta ansvar för att hålla sämja i familjen (1972:192). Abraham väljer då att låta Sara få tillbaka Hagar som sin slav i stället för att vara Abrahams fru och han uppmanar Sara att lösa hennes och Hagars relationsproblem själva. Baldwin menar på att Sara försöker lägga över det ansvar hon har på Abraham och han i sin tur slår ifrån sig det vilket är ett väldigt mänskligt beteende (1985:58). När inte Hagar längre har ställningen som Abrahams fru så kan hon inte längre se ner på Sara. Detta på grund av att som Westermann menar att konflikten egentligen grundar sig på Hagars status snarare än något som Hagar gör (1981:240). Sara använde då sin makt och behandlar Hagar illa och bestraffar henne för det som Sara upplevde att hon blev utsatt för. Det blir så pass illa att Hagar trots att hon är gravid väljer att rymma från Sara och Abraham ut i öknen, troligen med målet att nå Egypten då vägen till Shur enligt Mckeown är vägen till Egypten (2008:96–97). Där träffar Hagar en ängel som tilltalar henne som Saras slavflicka. Ängeln bekräftar Saras känsla av att Hagar sett ner på henne och uppmanar Hagar att gå tillbaka till Sara och underkasta sig henne. Hagar får också löftet av ängeln att hennes ättlingar skall bli välsignade och talrika, men det nämns inget om vart de kommer att bo.

2.1.1 Är Sara aktiv eller passiv?

I början av den här berättelsen är Sara en av de två aktiva karaktärerna tillsammans med Abraham. Wenham anser detta och menar att det är Sara som tar initiativet i berättelsen och att Abraham bara är med för att hålla med henne (1994:4). Det är hon som startar berättelsen och tar initiativet att försöka lösa problemet med barnlösheten. Det nämns aldrig i Sara-berättelsen att Abraham berättar för Sara om löftet om att de skall bli stamföräldrar och det berättas aldrig

rakt ut hur Sara ställer sig till detta. Men det faktum att Sara först när hon 76 år gammal föreslår att Abraham skall skaffa barn med hennes slavflicka skulle kunna antyda att hon väntat på att löftet från Gud skulle infrias. Jag anser att uthålligheten att vänta så länge, långt över hennes fertila ålder, visar att hon åtminstone visste om löftet och respekterat Abrahams tro på att det skall infrias och därför varit uthållig för hans skull. Men det kan också innebära att hon själv trots på löftet och därför varit uthållig. Det menar även Baldwin när hon skriver att Sara upplever att hon inte fått bönesvar och därför upplever att hon blivit åsidosatt av Gud (1986:57). Det är alltså inte bara det faktum att hon som fru till Abraham och förväntas föda arvingar till honom som driver denna berättelse, utan berättelsen drivs framför allt fram på grund av Sara och Abrahams förhållande till Guds löfte. Efter att uthålligt väntat på Guds löfte så agerar Sara till slut själv och försöker lösa det stora problemet med barnlösheten. Hon tar initiativ och säger till Abraham vad han skall göra, vilket Abraham omgående samtycker till. Abraham uppträder till en början helt passivt medan Sara dikterar villkoren. Sara blir alltså inte utsatt för någon orättvisa utan väljer själv att riskera sin ställning som husmor och ge sin man en till fru så att Abraham skall kunna få arvingar. Huruvida Hagar får en ställning som Abrahams fru är kommentarlitteraturen inte överens om. Gruber menar att Abraham påminner Sara om att hon själv förfogar över Hagar (1998:174). McKeown menar att utöver att Hagar är Saras slav så är hon fullt ut Abrahams fru (2008:96). Men det centrala i berättelsen blir ändå att Hagar får en förändrad ställning som Sara inte klarar av.

Detta blir till ett problem eftersom Sara upplever det som att Hagar börjar se ner på henne när hon blir gravid. Sara tar då ett nytt initiativ och anklagar Abraham för att ha satt henne i denna situation vilket jag förklarat under 2.1. Abraham blir då något mer aktiv än vid det första tillfället eftersom han svarar Sara med en hel mening. Meningen kan inte rakt av sammanfattas med att han samtyckte som vid det första tillfället, men svaren liknar varandra på så sätt att Abraham låter Sara lösa problemet som hon ställts inför. Abraham fungerar alltså endast som ett bollplank för Sara och bekräftar bara det som Sara avser göra.

Det sista aktiva Sara gör i berättelsen är att behandla Hagar illa, till den grad att Hagar flyr. Det innebär att Sara är den drivande kraften i berättelsen som först initierar berättelsen och som sedan vid två tillfällen aktivt eskalerar berättelsen med sina handlingar till att i slutet driva Hagar till mötet med ängeln. Därifrån blir Sara helt passiv och inaktiv för resten av berättelsen när det gudomliga griper in för att deeskalera händelseförloppet.

2.1.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?

I större delen av berättelsen framställs Sara ur ett negativt perspektiv. Till en början så anklagar hon Gud för att ha gjort henne ofruktsam vilket är en handling i tvivel. Hon har varit uthållig under lång tid men till slut blir hennes tvivel så starkt att hon på egen hand försöker lösa problemet med sin fertilitet. Alexander & Backer menar till och med att hon måste ordna en kvinnlig slav till sin man (2003:734). Gud har lovat avkomma till Abraham och nu försöker Sara ordna det själv. Hennes påstående och anklagelse är dock inte osanna då hon faktiskt varit ofruktsam hela sitt liv. Dessutom så har hon inte själv fått löftet från Gud utan möjligen fått det återberättat av Abraham. McKeown och Arnold har olika ståndpunkter i hur vida Sara ska klandras för situationen. Arnold menar att fram till att Hagar senare ser ner på Sara så är alla oskyldiga eftersom de bara agerar utefter sin kulturs normer (2009:163). McKeown däremot menar att trolösheten som Sara visar är poängen med berättelsen vilket då innebär att Sara är skyldig (2008:95). Brueggemann kompletterar när han menar att berättelsen om Saras konflikt med Hagar och de två berättelserna som följer i kommande kapitel alla handlar om tvivlet på Guds löfte (1982:151). Med både McKeown och Brueggemann i ryggen så anser jag att ur ett teologiskt perspektiv så tvivlar hon på Gud och tar saken i sina egna händer. Hon ger sin slavkvinna till Abraham så att han skall kunna få arvingar genom henne. Abrahams passivitet innebär också att han inte får samma negativa stämpel då han inte aktivt beslutar något utan endast gör som Sara säger utan bibehåller någon slags neutralitet. Det finns här likheter med berättelsen i Genesis 3:6–20, vilket McKeown också menar, där kvinnan ger mannen av den förbjudna frukten och han godtroget äter av den och sedan skyller sitt felsteg på kvinnan (2008:95). I den berättelsen får deras handling katastrofala följder då de slängs ut ur Edens lustgård. I berättelsen om Saras konflikt med Hagar blir konsekvenserna just en konflikt mellan de två kvinnorna. Sara drabbas av svartsjuka till vilken hon själv är upphovsperson. Levenson menar att den klassresa som Hagar gjort från att vara en ogift slavflicka till att bli fru till en rik man och dessutom omgående bli med barn borde göra det lätt för henne att se ner på Sara (2012:48). Detta är en bra poäng vilket jag menar är en förmildrande omständighet för Sara att bli avundsjuk.

Hon anklagar därpå Abraham för hela situationen och kräver att han skall lösa den åt henne. Duguid menar att det är en väldigt mänsklig reaktion som Sara och Abraham visar; Sara som lägger skulden på Abraham, och Abraham som försöker lägga tillbaka skulden på Sara så att hon får lösa problemet själv (1999:67-68). Trots de förmildrande omständigheterna kring Hagars attityd emot Sara så blir Sara en mer negativ karaktär i och med detta.

Abraham fortsätter med att vara neutral och låter ytterligare en gång Saras vilja segra vilket innebär att hon bestraffade Hagar. Den bestraffning hon utsatte Hagar för var så pass allvarlig så att Hagar väljer att fly ut i öknen på väg mot Egypten. En sådan resa för en ensam gravid kvinna i en tid med både vilda djur, främmande människor och ingen vidare infrastruktur måste varit skrämmande. Ändå väger det alternativet tyngre än att stanna hos Sara vilket ger en indikation på hur hårt gamla Sara bestraffar unga gravida Hagar. På ett mänskligt plan så framställs Sara som en negativ kraft i denna berättelse, men ängeln som möter Hagar rangordnar de båda kvinnorna och sätter då Sara högst. Trots tvivlet att inte vänta på Guds löfte och det egenmäktiga handlandet, svartsjukan emot Hagar och sedan bestraffningen av henne så står ändå Sara högre i kurs hos Gud än Hagar, som bara hunsats runt i berättelsen. Så trots ganska många negativa handlingar som drivit berättelsen till ett gudomligt ingripande så framställs Sara i avslutningen i berättelsen som beaktningsvärd och alltså inte negativt utan snarare positivt. Men hon är inte en positiv karaktär på grund av vad hon gör utan för den hon är. Hon är Abrahams fru och det räcker för att Gud skall stå bakom henne.

Det moraliska i berättelsen tynger henne inte nödvändigtvis heller i så stor omfattning. Hon följer sin kulturella sed med avsikt att vara en god fru till Abraham och se till så att han får arvingar. Hon bryter heller inte mot någon lag utan låter Abraham först ge henne tillbaka hennes slav innan hon behandlar Hagar illa. Och den dåliga behandlingen resulterar inte i några relevanta skador eller att någon dör så ur den aspekten är hon inte heller så skyldig till något allvarligt. De tre sakerna som hon är skyldig till är att hon tvivlade på Guds löfte, att hon blev avundsjuk och att hon behandlade Hagar illa. Men ingen av dessa saker kommenterar Gud på något sätt, utan han låter det snarare ske och ser till att ordna upp konsekvenserna av det. Utifrån det anser jag att Gud har förståelse för de känslor Sara känner. Von Rad beskriver just detta när han menar att Gud utsatt makarna för så pass stor prövning så han måste förstått att de skulle försöka ordna det själva (1972:191). Och Gud låter henne få göra sina misstag så ordnar han upp det i slutet eftersom hon är den hon är, Abrahams fru.

Utifrån det perspektivet så är Sara i denna berättelse en person som trots sina allvarliga brister är en karaktär som på grund av sitt umgänge framställs som en positiv karaktär.

2.1.3 Säger berättelsen något om löftet?

Denna berättelse kretsar kring löftet om att Abraham skall bli stamfader till ett stort folk som nämns i Gen 12. Abraham har hittills i Abraham-berättelsen inte fått några arvingar på naturlig väg vilket har inneburit att det enligt Arnold har funnits andra möjliga kandidater att adopteras av Abraham som hans son (2009:162). Lot är den första kandidaten som presenteras med Sara

redan i Gen 11:27. Och Eliezer är den andra enligt Arnold, men honom diskvalificerar Gud i Gen 15:4 eftersom han inte är biologisk arvinge (2009:154–155). Och Lot räknades bort redan i Gen 13 när han lämnar Abraham. Här framträder en ny kandidat, Ismael, som är Abraham avkomma. Dessutom så har Sara enligt Speiser rättigheten enligt gamla lagar att betrakta Ismael som sitt ställföreträdande barn (1964:120). Men det blir inte så eftersom Sara stöter bort Hagar och på så sätt visar hon att hon inte längre vill ta emot Ismael som sitt ställföreträdande barn. Man kan argumentera för berättelsen hade kunnat få en annan utgång om Sara och Hagar kommit överens och Sara tagit till sig barnet. Och hade han i sådant fall varit löftesson? Påverkade Sara och Hagar mänskliga relation utgången av Guds plan? Ändrades Guds plan när Sara inte längre ville ta emot Ismael? Och är det ens en legitim tolkning att Sara kan ta emot Ismael som sin son?

Jag börjar med att hävda att berättelsen som den är utformad i sig indikerar att hela syftet med berättelsen är att utforska möjligheten för Sara att bli mamma genom en annan kvinna. *The Anchor Bible Dictionary* menar att syftet med berättelsen inte är att berätta om Sara som person utan visa vem som är den korrekta mamman för Guds löfte (Wright 1992:981).

Mckeown menar samma sak när han resonerar kring textens syfte att utforska om det räcker med att Abraham är stamfar utan Sara (2008:94). Sara säger själv i vers 2 att hon kan få barn genom slavgickan. Abrahams acceptans utan protest antyder också att uppgörelsen är helt acceptabel för dem. Dessutom så indikerar Saras reaktion på att Hagar ser ner på henne att något blivit fel. Och klagandet hos Abraham som enligt Von Rad är familjens juridiska instans antyder att det inte blivit som de avtalat (1972:191–192). Ovanpå det så menar Speiser att lagtexten från Hammurabi också legitimerar en sådan tolkning (1964:120). Det slår fast utgångstenen att Ismael skulle kunna blivit Saras barn om relationen mellan Sara och Hagar utvecklats annorlunda.

Angående om relationen mellan Sara och Hagar påverkar Guds plan så behöver vi titta på kontexten igen. Guds plan för hur löftet skall infinna sig har tidigare i Abrahamberättelsen varit otydligt. I berättelsen i Gen 12:10 när Abraham och Sara är i Egypten så bevarar Gud Sara från att ingå konsumerat äktenskap med Faraos vilket ger oss en antydning om att Sara är viktig. Berättelsen förklarar inte Guds plan, men det som händer är att Abraham blir rik på grund av det som händer. Dessutom så nämner Gud senare i berättelsen för Abraham i Gen 17 att det är Sara som skall bli mamma till hans arvinge. Hade inte Sara varit den utvalda för uppgiften utan det bara varit slumpen som avgjorde hade Gud i stället kunnat sagt något i stil med att testa igen. Det innebär att utfallet av berättelsen följer Guds plan och de två kvinnornas

konflikt på sätt och vis varit predestinerad. Försöket att skaffa löftessonen genom en annan kvinna var alltså hela tiden dömt att misslyckas.

Och för att då svara på detta avsnitts frågeställning så menar jag att denna berättelse visar att löftet inte kommer infrias genom Ismael eller genom någon annan kvinna. Utan det är Sara som är den enda kvarvarande kandidaten som kan infria Guds löfte genom att föda en son.

Angående i vilken mån berättelsen säger något om landet från Gen 12 så indikerar platsangivelsen som Hagar beger sig till att berättelsen utspelar sig i det land som är utlovat. Men mer än så nämns inte.

2.2 Gen 18:1–15 Sara möter Gud

¹Herren visade sig för Abraham i Mamres lund. Abraham satt i tältöppningen under den hetaste tiden på dagen. ²Han såg upp och fick se tre män stå där framför honom. Då reste han sig från sin plats i tältöppningen och skyndade emot dem och kastade sig till marken. ³»Herre«, sade han, »visa mig den hedern att du inte går förbi din tjänare. ⁴Låt mig hämta lite vatten så att ni får tvätta av era fötter. Sedan kan ni lägga er och vila under ett träd, ⁵så tar jag fram lite mat som ni kan styrka er med innan ni fortsätter – nu när ni ändå har kommit vägen förbi.« De svarade: »Ja, gör det!« ⁶Abraham skyndade sig in i tältet till Sara och sade: »Fort, tag tre mått av det bästa mjölet och baka bröd.« ⁷Sedan sprang Abraham bort till boskapen, tog en fin spädkalv och gav den till en tjänare, som skyndade sig att anrätta den. ⁸Han tog tjockmjölk och sötmjölk och kalven som han låtit anrätta och satte fram åt dem. Själv stod han bredvid dem under trädet medan de åt. ⁹Sedan frågade de honom: »Var är Sara, din hustru?« Abraham svarade: »Inne i tältet.« ¹⁰Då sade han: »Jag kommer tillbaka till dig nästa år vid den här tiden, och då skall din hustru Sara ha en son.« Detta hörde Sara, där hon stod i tältöppningen bakom honom. ¹¹Nu var både Abraham och Sara mycket gamla och Sara var inte längre i fruktsam ålder. ¹²Därför log Sara för sig själv och tänkte: »Skulle jag upptändas av lusta nu när jag är vissnad och min man är gammal?« ¹³Då sade Herren till Abraham: »Varför log Sara och tänkte: Skulle jag föda barn, jag som är så gammal? – ¹⁴Finns det någonting som är omöjligt för Herren? Jag kommer tillbaka till dig nästa år vid den här tiden, och då har Sara en son.« ¹⁵Sara blev rädd och sade: »Jag log inte.« Men Herren sade: »Jo, visst log du.«

Denna berättelse handlar om när Sara och Abraham får besök av Gud. McKeown menar att syftet med berättelsen är att visa att Sara och Abrahams avkomma endast blivit möjligt genom ett gudomligt ingripande (2008:104).

Jag menar att denna berättelse berättar om den aktuella händelsen ur två olika perspektiv. Dels ett mänskligt perspektiv utifrån hur Abraham och Sara upplevde händelsen, och ur ett övernaturligt perspektiv som beskriver vad som händer ur ett gudomligt perspektiv. Det gudomliga perspektivet skulle kunna kallas berättarperspektiv också, men jag väljer gudomligt perspektiv då det likt det mänskliga perspektivet blir mer berättelsebundet. Jag menar att de två perspektiven tillsammans berättar både vad som händer rent fysiskt i berättelsen, men också vad som händer på ett gudomligt plan.

Att det finns ett mänskligt perspektiv motiverar jag med att berättelsen utspelar sig i en okomplicerad miljö, precis så som livet kan se ut. Wenham skriver till exempel att Abraham inte är gästfri på grund av att det just är Gud som kommer på besök, utan han är gästfri som person (1994:45). Sarna skriver till och med att det är större att vara gästfri än att välkomna det gudomliga (1989:129). Och McKeown är inne på samma spår när han menar att Abraham ivrigt springer omkring och ordnar festen innan han vet att det är Gud som kommit (2008:103). Abraham uppfattar alltså inte att det är Gud som är på besök, och enligt Brueggemann så är det Abraham som är huvudpersonen i de 8 första verserna (1982:158).

Det gudomliga perspektivet motiverar jag bland annat med att både Wenham (1994:47) och Sarna (1989:129) menar att det finns likheter med maten som tillreds och det offer som bars fram i den senare templet. Wenham menar att den uppmärksamma läsaren uppfattar att mjölet som Sara använder är det finaste och som passar för ceremoniella måltider. Och att i stället för att slakta en get eller ett lamm som hade varit fullt tillräckligt för tillfället så offerar han det finaste han har i form av en kalv vilket var det brukliga vid offermåltider (1994:47).

Desto längre berättelsen fortgår, desto mer uppenbart blir det för Sara och Abraham att det är Gud som de har på besök. Von Rad menar att gästerna visar sin övernaturlighet redan i vers 9 när de nämner Saras namn (1972:207). Men Mackenow menar att det är först i verserna 13–14 avslöjas att det är Gud som är på besök eftersom frågan om något är omöjligt för Gud sammanfattar hela Abraham-berättelsen från Gen 12-18 (2008:104). Dessa motsätter dock inte varandra då Von Rad poängterar att Gud gör sig tillkänna, men med tanke på Saras reaktion så är det inte uppenbart för Sara att det är Gud på besök utan avslöjandet är till den uppmärksamma läsaren att det gudomliga perspektivet ger sig tillkänna (1972:207). Och just att hon ler menar Fischer är för att förutsäga Isaks namn som är samma ord som le fast i annan

form (2012:19). Detta uppfattar jag som att de två perspektiven fortfarande är aktuella då Sara ler som en mänsklig reaktion medan det gudomliga perspektivet pekar på förutsägelsen av Isaks namn. Det är först i vers 13 – 14 som det gudomliga och det mänskliga perspektivet verkligen möts. Utifrån det så menar jag att i stället för att hoppa mellan perspektiven så bör berättelsen läsas utifrån båda perspektiven samtidigt i den mån det går.

Det innebär att berättelsen börjar i vers 1a på det övernaturliga sättet och sätter en slags rubrik för berättelsen där det berättas att Gud besöker Abraham. Efter vers 1b beskrivs det något suspekta att Abraham sitter i öppningen till sitt tält när det är mitt på dagen och han egentligen borde ligga i tältet och vila. Det menar åtminstone Von Rad med argumentet att det mitt på dagen är för varmt för att göra så mycket och vilar man i den kulturella kontexten (1972:206). Jag menar att Abrahams val att sitta i tältöppningen indikerar att relationen mellan honom och Sara är friktionsfylld. Det menar jag utifrån att det i de tidigare berättelserna i Sara-berättelsen gång på gång varit friktion mellan Sara och Abraham. Redan i Gen 11:27 får vi veta att Sara inte kan få barn i en kultur där att få barn är det viktigast för både män och kvinnor. I berättelsen i Gen 12:10 i Egypten så har Sara fått tillbringa tid i Faraos harem med allt vad det kan innebära för relationen mellan de båda. Och i den senaste berättelsen i Gen 16 så har vi den konflikt som beskrivs i avsnittet 2.1. Att denna berättelse skulle sakna friktionen anser jag vara minimal då det finns en suspekt hint om att allt inte står rätt till i och med att Abraham inte är inne i tältet. Det går också i linje med mina argument om att berättelsen är skriven ur de två lagren, mänskligt och gudomligt, där denna mening tillfaller den mänskliga sfären med dess intriger. Dessa två första meningar är i olika sfärerna men de är undantaget i berättelsen.

Berättelsen fortsätter i vers 2 med båda sfärerna då tre män plötsligt dyker upp. Det kan både bero på att Abraham kan ha slumrat till i värmen och att gud dyker upp från ingenstans vilket Wenham menar (1994:45–46). Sarna tar upp att det är suspekt att gästerna står där mitt på dagen eftersom det är varmt och de borde vila i skuggan (1989:128). Tillsammans belyser detta att händelsen har en mänsklig sfär, det fysiska att Abraham och Sara får besök. Samtidigt som något händer som är dolt, den gudomliga sfären.

Samma sak händer i de följande verserna 3–8 i berättelsen där Abraham slänger sig på marken framför besökarna i ett överdådigt välkomnande av sina gäster. Han fortsätter med att erbjuda dem en enkel rast där han bjuder på något enkelt. Men i själva verket springer han in till Sara och säger till henne att baka bröd innan han springer vidare och slaktar en kalv. Sarna poängterar att gästfrihet i rabbinsk tradition varit en större dygd än gudsfruktan (1989:128). Och att springa omkring som Abraham gör menar Sarna inte vore värdigt för en rik man som Abraham visar hur viktigt gästfriheten var för Abraham (1989:129). Och ovanpå

det så serveras maten i stort överflöd, långt över vad Abraham erbjöd och vad som kunnat förväntas. Men ovanpå det mänskliga perspektivet finns också det övernaturliga perspektivet parallellt. Abrahams bugande inför främlingarna liknar det uttrycket som används för att tillbe Gud enligt Wenham (1994:46). Och maten som serveras visar slående likheter med sådant som används vid offer. Brödet Sara bakar är av det finaste mjölet och kalven som slaktas är det finaste köttet enligt Wenham (1994:47).

Därefter i vers 9–15 börjar konversationen som även den utspelar sig i två sfärer. Besökarna frågar var Sara är och får svar att hon är i tältet. Besökaren berättar då för Abraham och indirekt för Sara att hon skall få en son under kommande år. Det mänskliga perspektivet i detta stycke är dels att besökarna tilltalar Sara, som är en gift kvinna, på ett enligt Wenham respektfullt sätt (1994:47). Här anser jag att besökarna kunnat uppfatta att Abrahams fru heter Sara eftersom det har förberetts en festmåltid precis intill dem. Under själva iordningställandet av festen kan de också ha uppfattat att Sara inte har några barn. Och eftersom främlingarna inte sett Sara så vet de inte om att hon är gammal vilket är den avgörande faktorn mellan att påståendet om att hon skall få en son inom om ett år är helt apart eller att det är ett rimligt antagande. Det är alltså inte helt uppenbart att besökarna inte borde veta Saras namn, och det kan vara därför som Sara inte reagerar på att besökarna kan hennes namn. Att hon inte reagerar på det kan också ha att göra med att det inte är en hemlighet i omgivningen att Abraham och Sara bor här och hon kan anta att någon i omgivningen berättat det för besökarna. Poängen med detta resonemang är att visa det mänskliga perspektivet i berättelsen. Det är en ganska vardaglig situation som inte behöver betyda något särskilt.

Men läsaren av berättelsen förstår att det är på grund av gudomliga perspektivet som Gud, som är främlingen, redan vet vad Saras namn är innan berättelsen börjar. Gud vet också vart hon är och att hon är gammal. Och ur det perspektivet ger påståendet om att Sara skall få en son inom ett år mer dignitet. I stället för att vara ett konstigt påstående så blir det ett gudomligt ingripande eftersom Sara är ofruktsam.

Ur det mänskliga perspektivet så är Saras reaktion, att hon ler för sig själv, inte konstig. Och det finns också en möjlighet att besökaren förstår att det han säger kan upplevas som lustigt och apart och därför skulle kunna anta att Sara upplevt det som sades och därför frågar han varför hon ler. Men här börjar de två perspektiven krocka med varandra och besökarnas sanna natur börjar avslöjas. För i det gudomliga perspektivet så vet Gud vad Sara tänker eftersom han är Gud. Och när Gud upprepar sitt löfte om att Sara skall ha en son om ett år så blir det enligt Von Rad uppenbart för alla att det är Gud som är på besök vilket innebär att det mänskliga och gudomliga perspektiven sammanförs (1972:207). Det sista som händer är att

Sara på det mänskliga planet dementerar att hon log och Gud svarar att hon faktisk log. På det gudomliga perspektivet innebär detta enligt att Sara förutsäger sin son Isaks namn, som betyder ”han ler”.

Efter detta fortsätter berättelsen med att Gud och Abraham vandrar i väg och Abraham visar Gud vägen till Sodom.

2.2.1 Är Sara aktiv eller passiv?

I den här berättelsen är Sara till störst del passiv, trots att ärendet som besökaren har primärt är till henne. Sara börjar i berättelsen i tältet, och med tanke på att det är mitt på dagen då Wenham menar att människor vilar, eller har ”siesta”, så får vi anta att hon vilar, möjligen sover (1994:45). Alltså är hon totalt passiv. Hennes vila störs först när Abraham springer in i tältet och säger till henne att börja baka med det finaste mjölet hon har enligt Sarna (1989:129). Eftersom Arnold menar att det är en riktig festmåltid som görs i ordning, som jag varit inne på i 2.2, så kan vi anta att Sara även är med att fixa andra delar av iordningställandet av maten, men hon gör det i tältet, eller åtminstone avskilt från besökarna (2009:180). Men hon agerar inte på eget initiativ utan gör det Abraham säger till henne.

När sedan besökarna börjar prata så är det bara indirekt med Sara som jag nämnde tidigare. De pratar med Abraham men får Saras uppmärksamhet genom att fråga efter henne. Sara reagerar på det besökarna säger om att hon skall få en son och ler åt det samtidigt som hon tänker att det är omöjligt. Och vore det inte för de två olika perspektiven som jag gick igenom så vore det endast en tyst mänsklig respons på påståendet och vilket vore fortsatt passivt. Men eftersom som det övernaturliga börjar göra sig tillkänna här i berättelsen så gör Gud genom att respondera på Saras tanke även Sara till en mer aktiv part i berättelsen. Efter Guds utläggning om att inget är omöjligt för han som är Gud så får vi veta att Sara blivit rädd. Det menar Sarna beror på att hon blivit avslöjad med vad hon tänkte och att hon log (1989:130). Att det berättas om hur Sara känner och hur hon reagerar på det innebär att hon avslutar denna del av berättelsen som en aktiv part i berättelsen.

2.2.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?

Eftersom Sara inte är så aktiv i början av berättelsen, som jag visade i 2.2.1, så ges ingen tydlig bild om hon är framställs som positiv eller negativ i berättelsen förrän i vers 10 och framåt. Men om vi utgår ifrån mitt antagande från 2.2 att berättelsen rakt igenom har de två perspektiven så ger det en liten öppning för att tolka skeendet i början av berättelsen på ett mänskligt

plan. Och inom det planet ryms Sara. Dessutom så menar Speiser att Sara framställs som en jordnära person igenom hela berättelsen (1964:131).

Det faktum att Sara och Abraham inte sitter inne i tältet tillsammans är förvisso en detalj som gör att Abraham kan se besökarna när de dyker upp. Men då hade berättelsen lika gärna kunnat utspela sig när som helst på dagen. Att det sammanfaller med att det är mitt på dagen ger utrymmet för att resonera kring varför ett gift par håller ett sådant avstånd till varandra när de borde ligga och vila tillsammans i tältet. Och det vi får veta i vers 12, att Sara inte ser på sin man med lust, indikerar att de möjligen håller sig på sin kant för att det är spánt i mellan dem, vilket jag varit inne på i 2.2. Att det är spánt mellan dem avgör inte om Sara framställs som positiv eller negativ. Men i ljuset av att de båda kan samarbeta för att så snabbt som möjligt ställa i ordning festmåltiden så framstår Sara som en karaktär med positiva och eftersträvansvärda drag. En person som trots en ansträngd relation till sin man ändå samarbetar med honom och utför den syssla som anstår henne. Wenham poängterar också att Sara hastigt väcks upp från sin vila och omgående och oförberett skall ordna med en festmåltid för en grupp främlingar visar också att hon är en del av den gästfria miljö som främlingarna kommer till (1994:46–47). Och detta är också ett positivt drag.

Det som händer när konversationen börjar i vers 9 är att Sara fortsätter beskrivas ur det mänskliga perspektivet. Det berättas på tre olika sätt för att förstärka hur omöjligt det är för henne att få barn och därmed förklara hur hon kan tvivla på det som sägs (Wenham 1994:48). Och det är relevant eftersom vi som mottagare av berättelsen vet att det är Gud hon tvivlar på. Först står det i vers 11 att hon är mycket gammal vilket har nämnts i tidigare i Sara-berättelsen. Sedan står det att hon är ofruktsam vilket också nämnts i Gen 11:27 och som visat sig bland annat i Gen 16 som jag gått igenom i 2.1. Därefter tänker Sara själv att hon dessutom gått igenom klimakteriet. Som en bonus nämner hon också att Abraham är gammal och att lusten nog inte finns där längre vilket jag nämnde i 2.2.1. Dessutom resonerar Duguid att Abraham kanske inte berättat om löftet eller övertygat Sara om vad han upplevt kommer hända vilket förmildrar Saras tvivel (1999:88). Att Sara ler åt detta framstår som fullt normalt vilket innebär att hon åtminstone inte framställs som en negativ person. En annan karaktär som hade framställts som en ond människa hade där emot inte kommit undan med att le på det sättet. En sådan karaktär hade framställts som negativ.

Guds svar på Saras reaktion när han återberättar det Sara tänkte, sedan den retoriska frågan om något är omöjligt för Gud och sitt upprepande av påståendet att Sara skall få en son förändrar dynamiken i berättelsen. Plötsligt är det uppenbart att det är Gud som är på besök vilket Von Rad skriver om (1972:207). Att Sara då försöker hävda att hon inte skrattade

förklarar Von Rad med att hon blev rädd och försöker gå ut och konfrontera främlingarna som en reaktion för att hävda sin oskuld (1972:207). Wenham menar snarare på att det kan vara så att hennes dementi är en halvsanning eftersom hon inte log åt Gud utan åt sitt eget tillkortakommande i sin gamla kropp (1994:49). Dessa två uppfattningar står inte i konflikt till varandra och hamnar båda under den mänskliga sfären. Wenham poängterar också att när hon ler gör hon det i en väldigt hopplös situation (1994:48-49). Hela hennes liv har handlat om att försöka få barn. Det är troligen en stor sorg hon känner att hon inte fått barn som enligt Mckeown varit hennes högsta dröm (2008:104). Därför vore det inte rimligt att Gud skulle sätta dit henne för hennes känslomässiga reaktion. Och utifrån det anser jag det rimligt att Sara upplever sina känslor blottade i situationen och därför vill hon gömma dem igen vilket vore en väldigt mänsklig reaktion. Dessutom drar Brueggemann paralleller till andra bibelställen där människor svarar med rädsla när de möter gud vilket ökar förståelsen för att det inte är en ovanlig reaktion (1982:159). Saras reaktion och svar är därför helt legitim och det framställer henne inte i något dåligt ljus. Gud verkar inte heller göra någon poäng av att Sara dementerar att hon log, utan Gud upprepar bara sanningen och sedan inget mer. Dessutom innebär Saras svar att besökarna får verifiera sin gudomliga natur en sista gång då de vidhåller sin uppfattning om att Sara log. Hade de bara varit besökare som chansade på att Sara log när de kom med påståendet att hon ska få en son så hade deras bluff kunnat avslöjas när Sara dementerade att hon log. En viss osäkerhet hade åtminstone varit naturlig hos besökarna då. Men i stället får besökarnas visa sin gudomliga natur genom att visa att de visst vet att Sara log vilket innebär att Saras dementi blir den sista pusselbiten för att stadfästa att det är Gud som är på besök. Detta innebär att Sara framställs som en rakt igenom positiv karaktär igen i denna berättelse.

2.2.3 Säger berättelsen något om löftet?

Att Sara skall få en son är per definition ett löfte om att löftet från Gen 12 skall infinns. Hela ärendet som Gud har när han kommer förklädd som tre besökare är att berätta för Sara och Abraham att Sara skall få en son inom en snar framtid. Brueggemann håller med om det när han menar att Gud inte ens behöver veta att Sara och Abraham tror på det han säger i denna berättelse utan Sara blir med barn för det har Gud lovat det sedan tidigare (1982:160-161).

Och om vi jämför andra berättelser i Sara-berättelsen så är Sara oftast karaktären i början av berättelsen som på olika sätt skapar spänningar i berättelsen eller är orsaken till berättelsen som sedan fortsätter utan att hon är aktiv. Jag tar några exempel. I Gen 11:27 berättas det om att Sara inte kan få barn vilket skapar spänning i berättelsen men sedan förblir hon nästintill osynlig vidare i den berättelsen. I båda berättelserna där Farao och Melkesedk tar Sara

till hustru i Gen 13 och Gen 20 så är hon orsaken till att berättelsen startar. Men sedan är det bara männen som talar och talar om vad de gjort mot varandra och nämner Sara mest i förbifarten. Och i berättelserna som jag avhandlar 2.1 och 2.3 om Gen 16 och Gen 21 så startar Sara båda berättelserna med konflikten med Hagar och Ismael men sedan går berättelsen vidare att handla om just Hagar och Ismael. Men i Gen 18 så är det inte riktigt så. Wenham menar att hela denna berättelse sträcker sig från Gen 18 till och med Gen 19 där den börjar med att Gud träffar Abraham och Sara, sedan fortsätter han att samtala med Abraham och sedan träffar han Lot i Sodom (1994:43–44). Den kontexten är relevant, men utgår ifrån karaktären Guds perspektiv. Men om man utgår från Saras perspektiv så är inte verserna efter 18:15 relevanta och berättelsen om Lot är inte med. I den kortare berättelsen så börjar hon som inaktiv, som jag skrivit om i 2.2.2, och sedan involveras och aktiveras Sara i berättelsen. Hon avslutar till och med berättelsen med att prata direkt med Gud. Denna berättelse avviker alltså från den funktionen Sara har i övriga berättelser i Sara-berättelsen och lyfter upp hennes betydelse. Och då ärendet som avhandlas är att hon skall få en son så ger det emfas åt hennes betydelse för löftessonen.

Sara antyder också i den här berättelsen vad hennes son kommer att heta vilket i och för sig Abraham redan gjort i Gen 17. Men det lyfter ändå upp hennes till samma nivå som Abraham i betydelse för löftet om en son. Båda makarna reagerar likadant och förutsäger vad deras son skall heta.

Med detta vill jag visa att Sara i den här berättelsen är helt central för att löftet skall infrias i både i hur den utformas, men också i det som Gud direkt säger; att Sara skall föda löftessonen.

Det texten säger om landet är att de befinner sig i landet men att de inte är bofasta eftersom de lever i tält. De lever i väntan på att löftet skall infrias, och det som sker i denna berättelse är att löftet om sonen konkretiseras med en tidsram. För, som McKeown skriver, utan sonen spelar resten av löftet ingen roll (2008:113).

2.3 Gen 21:1–13 Isaks födelse

¹Herren glömde inte sitt löfte till Sara utan gjorde med henne så som han hade sagt. ²Hon blev havande och födde en son åt Abraham på hans ålderdom, vid den tid som Gud hade förutsagt. ³Abraham gav sin nyfödde son, den som Sara fött honom, namnet Isak. ⁴När Isak var åtta dagar omskar Abraham honom, så som Gud hade befallt. ⁵Abraham var 100 år när hans son Isak föddes. ⁶Och Sara sade: »Det Gud har gjort får mig att le, och alla som hör det måste le med mig.« ⁷Hon sade: »Vem hade kunnat säga Abraham att Sara skulle ha barn att amma? Men nu

har jag fött honom en son på hans ålderdom.«⁸ Isak växte och blev avvand, och för att fira detta ställde Abraham till med en stor fest. När⁹ Sara såg hur den son som egyptiskan Hagar hade fött åt Abraham lekte med Isak,¹⁰ sade hon till Abraham: »Driv bort den där slavinnan och hennes son! Slavinnans son skall inte ärva tillsammans med min son Isak.«¹¹ Abraham blev mycket illa till mods, det gällde ju hans son.¹² Men Gud sade till honom: »Var inte illa till mods för pojken och slavinnans skull. Gör som Sara säger, ty det är Isaks ättlingar som skall föra ditt namn vidare.¹³ Men också slavinnans son skall jag göra till ett folk, eftersom han är ditt barn.«¹⁴ Tidigt nästa morgon tog Abraham bröd och en vattensäck och gav åt Hagar. Barnet lyfte han upp på hennes axlar, och så lät han henne gå. Hon irrade sedan omkring i Beer Shevas öken.¹⁵ När vattnet i säcken tog slut lade hon barnet under en buske¹⁶ och gick och satte sig ett stycke bort, på ett pilskotts avstånd. »Jag kan inte se på när han dör«, tänkte hon. Hon satt ett stycke därifrån, och barnet grät högljutt.¹⁷ Men Gud hörde pojken gråt, och Guds ängel ropade från himlen och sade till Hagar: »Hur är det fatt, Hagar? Var inte rädd, Gud har hört hur pojken gråter där borta.¹⁸ Gå och lyft upp honom och ta väl hand om honom, jag skall göra honom till ett stort folk.«¹⁹ Och Gud öppnade hennes ögon, och hon fick syn på en brunn. Hon gick dit och fyllde säcken med vatten och gav pojken att dricka.²⁰ Gud var med pojken, och han växte upp och blev stor. Han bodde i öknen och blev en god bågskytt. Han bodde i Paranöknen, och hans mor skaffade honom en hustru från Egypten.»

Det här avsnittet innehåller ett visst mått av språklig analys som beror på att den svenska översättningen av Bibel 2000 översätter två ord till le och leka medan min referenslitteratur översätter dem till ”skratta” och ”retas”. Då detta inte är en språklig analys förhåller jag mig till dessa ord utefter hur de passar in i mitt argumenterande med syfte att visa på en så sammanhängande berättelse som möjligt ur en litterär synpunkt. Språkliga argument lämnar jag där utanför.

Sara får så till sist det barn som hon velat under en längre tid. Och nu när Sara är 90 år gammal har det till slut blivit så inom den tidsramen som Gud hade sagt. Hennes barn är det första som omskärs när han är 8 dagar gammal vilket enligt Speiser indikerar att det är något speciellt med honom (1964:146). Saras reaktion på att ha fött en son framställs enligt Spieser i form av en sång eller vers och beskriver Saras känslor inför detta (1964:146). Wenham poängterar det och tar med den poetiska metoden att upprepa en sak två gånger med olika synonymer i både vers 2–3 och vers 6 (1994:80). Med det menar Wenham att Sara får ge den emotionella responsen till det praktiska som hände (1994:80) Levenson håller med om det och menar att de tre första verserna är poetiskt skrivna (2012:65). Att detta första stycke fram till och med vers

7 skiljer så från övriga berättelsen menar jag separerar det från det som följer i vers 8 och därför kan vi se dem som två olika stycken.

Von Rad menar att hennes leende syftar på hennes upplevelse av glädje medan leendet från de andra runt henne är en blandning mellan humoristiskt leende över att hon som är så gammal fått ett barn och delad glädje hos andra över Saras lycka (1972:231).

När Isak växer upp och vänjs av vid att amma så anordnas en fest för honom. Von Rad menar att vänja av barn med att amma inte gjordes så tidigt som vi idag är vana vid utan detta skedde snarare uppåt 3 års ålder (1972:232). Sarna menar samma sak men håller spannet för avvänjandet till mellan 2 och 5 år (1989:146). Det är ingen motsättning mellan dessa antaganden, men Ismaels relation till Isak kan kopplas till att Ismael själv mins att han inte fått en lika fin avvänjnings fest som Isak. Det kan tyda på att åldern för avvänjning var åt det äldre hållet, snarare 4-5 år än 3 år.

Von Rad menar vidare att det var en vanlig sed att anordna en fest vid detta tillfälle eftersom det var en övergång till att bli lite större och mera självständig (1972:232). Wenham menar att traditionen att hålla fest när barn är avvanda sannolikt har att göra med att i en kultur med hög barnadödlighet så är det värt att fira när barnet når en tryggare ålder (1994:81). Det skulle kunna innebära att fadern, i detta fall Abraham, skulle vara tryggare med att någon ärver honom spekulerar jag i. Sarna menar däremot att anledningen till firandet kan vara att ammandet hos en kvinna kan hämma menstruationen och därmed finns det anledning att fira för kvinnan går in i en ny fas (1989:146). Den faktiska anledningen till att fira avvänjandet går inte att slå fast utan som jag visat så kan festen betytt olika för både barnet, mamman och pappan. Och kanske också för syskonen.

Här finns det två stora svårigheter i texten. Den första är att ur ett kontextuellt perspektiv så får vi veta i Gen 16:16 att Abraham var 86 år när Ismael föddes och i denna text får vi vet att han är 100 år när Isak föds så vet vi att det är 14 år skillnad mellan pojkarna. Och om Isak är 4 år vid avvänjandet så är Ismael 18 år vid detta tillfälle. Ismael är alltså en postpubertal man på väg in i vuxenlivet. Men i det direkt litterära perspektivet i Gen 21:14-18 så uppfattas Ismael som ett litet barn som ligger och gråter och som blir buren av sin mamma.

Den andra svårigheten är att ordet som Bibel 2000 översätter till leka enligt Wenham bör översättas med retas (1994:82). Detta är inte en språklig studie som jag tidigare nämnt, men denna diskrepans är för central för att inte nämna. Min ståndpunkt är att inte värdera dessa två översättningar utan presentera expertisens argument och visa vad de gör för skillnad för berättelsen.

Wenham menar att den troliga översättningen är att Ismael retar Isak eftersom böjningen av ordet antyder en negativ klang (1994:82). Han argumenterar i sin text med Westerman som han menar tolkar ordet neutralt och översätter det då med leka. Wenham menar att den negativa tolkningen har starkare grund när han jämför hur det används i resten av bibeln. Han menar också att kontexten inte riktigt håller ifall Sara reagerar på att barnen leker på ett jämställt plan och blir så avundsjuk att hon kräver att Hagar och Ismaels lämnar. Det framställer enligt honom Sara som osympatisk vilket i längden innebär att både Gud och Abraham framställs som osympatiska eftersom de går med på hennes krav. Men att Sara som mamma reagerar på att hennes son blir retad ger ett mer sympatiskt intryck. Och det finns skäl i berättelsen för Ismael att reta Isak. Dels kan han reta Isak för att Ismael är äldst och därmed en större arvtagare. Och dels kan det anspela på det Sara har sagt tidigare, att alla ler åt henne som fått barn vid så hög ålder. Alltså att Ismael retar Isak för att hans mamma är väldigt gammal (Wenham 1994:82).

Utöver Wenham så håller Mckeown och Sarna med om tolkning. Mckeown menar att Isak favoriseras när han får en fest när han avvants men det har inte Ismael och därför är han avundsjuk och retas (2008:114). Sarna menar att Ismael visar dominans emot Isak och hånar hans fest samtidigt som han gör anspråk på större delen av arvet (1989:146).

Von Rad håller inte med om detta utan menar att det troligen är så att Isak och Ismael leker på samma villkor. Sara är i sammanhanget en kalkylerande persona som uppfattar jämställdheten som ett hot eftersom Ismael från det utgångsläget kan börja hävda sin arvsrätt (1972:232).

I sammanhanget vill jag också framföra att en lek kan uppfattas på olika sätt beroende på vem man är i leken. Den som tar någons mössa och kastar mellan varandra kan tycka att man leker, men den som förlorat sin mössa och försöker få tag på den igen upplever eventuellt att de andra retas. Och den som observerar leken kan ha ytterligare en uppfattning om vad som händer. De kan tänka att det är rättvist eller orättvist, enligt reglerna eller regelvidrigt. Uttrycket behöver alltså nödvändigtvis inte vara helt definitivt enligt min åsikt som kommentarerna försöker visa.

Det finns alltså i denna berättelse två variabla att ta ställning till:

1. Är Ismael ett barn eller är han vuxen.
2. Och retas Ismael eller leker han med Isak.

För att förtydliga utfallen av de olika variablerna så ställer jag upp det med min egen bild.

	Retas	Leker	Sara
Vuxen	Ismael dominant Ismael larvig Sara Hotad	Ismael jämställd Ismael dominant Sara hotad Sara avundsjuk	Avundsjuk och hotad
Barn	Ismael dominant Sara Hotad	Ismael jämställd Ismael potentiellt hot Sara avundsjuk	Avundsjuk och hotad
Sara	Känner sig hotad	Avundsjuk och hotad	

Till vänster syns variablerna för om Ismael är vuxen eller barn i berättelsen. Och högst upp syns variablerna för om de leker eller om Ismael retar Isak. Där variablerna möts beskriver jag vad det innebär för Ismael och Sara under just de förutsättningarna. Det som står i raden och kolumnen med texten "Sara" är den känslan som Sara kan uppleva av det som står aningen över eller till vänster. Av det kan vi avläsa att det inte spelar så mycket roll för vilka variabler som är mest korrekt eftersom Sara i alla avseenden känner sig hotad av Ismaels närvaro i familjen. Hon känner också avundsjuka i de flesta fallen vilket är en känsla nära förknippat med att känna sig hotad.

Hotet Sara känner är inte riktat mot henne själv utan det är hotet mot hennes avkomma, hennes son Isak. För om Abraham dör så har Ismael rätt att få dubbelt så mycket i arv som Isak enligt Sarna som hänvisar till samtida lagar (1989:147). Sarna fortsätter med att hänvisa till samtida lagar att Ismael går miste om arvet om han och hans mamma släpps fria och inte längre är slavar hos Abraham och Sara. Det är därför som Sara kräver att Abraham skall skicka iväg Hagar och Ismael. Abraham vill inte detta eftersom han verkar tycka om sin son. Wenham menar att Abraham till och med blir mycket arg på detta vilket tyder på att han är väldigt fäst vid Ismael (1994:83). Dessutom finns det en moralisk aspekt i det hela. Enligt lagen får han göra detta, men Sarna menar att det moraliska dilemma får honom att tveka (1989:147). Jag menar att det moraliska hänger ihop med känslan han hade för Ismael. Om han hade tyckt att Ismael var en odåga så hade det varit lätt för honom bortser från hur Ismael skulle klara sig ifall han och Hagar drevs iväg. Men om han bryr sig om Ismael så vill han ha honom kvar så att han kan ta hand om Ismael. Men Gud är den moraliska domaren och när han säger att han kommer ta hand om Ismael så får Abraham veta att Ismael kommer klara sig bra även utan

Abraham. Sedan fortsätter berättelsen med hur det går när Ismael och Hagar lämnat Abraham och Sara.

2.3.1 Är Sara aktiv eller passiv?

Wenham menar att det i detta avsnitt innehåller två olika händelser i Isaks födelse, vers 1–7 och 8-21 (1994:78-79). Det är signifikant för hur Sara är aktiv och därför delar jag upp det under denna rubrik.

Sara börjar berättelsen som passiv och Gud ser till så att hon blir gravid och föder en son. Det är inte heller hon som ger barnet namnet Isak för det gör Abraham. Men efter det blir Sara aktiv. Som jag varit inne på 2.3 så sjunger hon en sång eller något liknande över hur glad hon är att till slut ha fått barn och vad alla andra måste uppleva av förvåning. I hela vers 6 och 7 så är det bara Sara som är aktiv vilket blir resultatet av att hon sjunger en sång. Det är enda gången i Sara-berättelsen som någon karaktär är ensam om att vara aktiv på detta sätt. Gud har i Gen 12 och i Gen 17, som jag räknar in i Sara-berättelsen eftersom Sara nämns i dem, monologer där han ensam är aktiv. Men de monologerna riktar sig till Abraham som till största delen är en passiv part. I övrigt så innehåller Sara-berättelsen mängd dialoger med framför allt Abraham. Saras sång har ingen specifik motpart och är därmed unik i Sara-berättelsen hon ensam är aktiv i de två verserna.

Sara fortsätter sedan att vara aktiv då hon ger sig in i arvstvisterna och är den drivande parten i att tidigt avgörs vem som kommer att ärva Abraham. Sara går på hårt och gör ett sådant intryck på Abraham att han hamnar i ett dilemma han inte klarar av att avgöra själv. Hennes aktiva handlande är på så sätt avgörande för resten av berättelsen. Likt det som jag tidigare nämnt i 2.1.1. Hon fortsätter sedan som inaktiv i resten av berättelsen.

2.3.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?

I den första delen är Saras sång i vers 6–7 på sätt och vis en sång av tacksägelse över den glädje hon känner över att ha fått bli mamma (Sarna 1989:146). Och som jag skrev i 2.3.1 så är det ett unikt inslag i Sara-berättelsen. Sara har genom ett under fått barn på sin ålders höst och svarar med att en tacksägelsesång. I sången relaterar hon tillbaka till det leendet eller skrattet från Gen 18 som jag skrev om i 2.2.2. När hon kopplar ihop det skrattet som hon skrattade när hon inte trodde på besökarna med den glädje hon känner över det nyfödda barnet så bekräftar hon Guds storhet. Detta eftersom hon då var minst sagt skeptiskt men nu har hon blivit överbevisad av besökarnas löfte och därför skrattar hon i förundran över vad Gud kan åstadkomma. Hon tar

också med alla andra människor runt omkring henne i denna förundran och menar att det som hänt henne är ett vittnesbörd till alla runt omkring om att hon varit med om ett Guds under. De två verserna är rakt igenom ett framträdande av Sara som är beundransvärt och eftersträvansvärt vilket innebär att hon framställs som positiv.

Saras avundsjuka över Ismael i den andra delen är inte lika lätt att förklara som positiv. Speciellt om ordet översätts med leka. Men även om Ismael retar Isak så upplevs Sara som att hon överreagerar, speciellt eftersom Abraham sätter sig så starkt emot att skicka iväg Ismael. Brueggemann poängterar att Ismael faktiskt är den helt legitima arvingen till Abraham, och som jag skrev i 2.3 så vill Abraham helst att han är kvar (1982:183). Sara har alltså sin egen agenda som går emot alla andras, Abrahams, Ismaels, och samhället i form av lagarna och moralen. Brueggemann menar att till och med Gud verkar tveksam till idén eftersom Gud lovat att ta hand om honom (1982:183). Men som jag också var inne på i 2.3 så är ändå Isak hotad som arvinge i den situation han är i, för när Abraham dör så kommer Ismael enligt Von Rad ärva dubbelt så mycket som Isak och därmed ha ett bra utgångsläge i framtiden (1972:232). Jag anser att det inte är omöjligt att det finns ett hot ifrån Hagar också, då hon är mycket yngre än Sara och Abraham och troligen kan överleva dem båda två. Hon skulle i form av den äldste arvingens mamma eventuellt kunna manövrera ut Isak och göra Ismael till efterföljande stamfader efter Abraham. Fewell är inne på det när hon skriver att Saras reaktion kan bero på att hon inser att hon är gammal och behöver skydda Isak (1998:187). Inget tyder på att det är Hagars avsikt och Mckeown menar att Hagar är helt oskyldig till något i denna berättelse utan dras in som en bricka i ett spel (2008:114). Även om detta inte skulle hända och det båda sönerna ärvde det de skulle, att Ismael ärver dubbelt så mycket som Isak och de sedan går skilda vägar så blir det inte helt bra det heller. För en hel del av den rikedom som Abraham ackumulerat beror på de två tidigare möten med härskare, Faraos i Gen 12 och Avimelek i Gen 20, där Sara varit anledningen till att Abraham blivit rik. Och eftersom Hagar har härkomst från Egypten så är hon högst troligt ett resultat av Abraham och Saras möte med Faraos enligt Mckeown (2008:95). Att Hagars barn då skall ärva större delen av rikedomarna i stället för Saras barn är lätt att förstå blir en avundsjuka hos Sara. Det resonemanget innebär att Saras vilja att driva bort Hagar och Ismael inte bara är begriplig, utan den är till och med rimlig eftersom samtida lagar ger Ismael rätt till större delen av arvet. Så länge Ismael är kvar är Isak nummer två. Och att Isak är nummer två efter det stora undret att ens kunnat födas av så gamla föräldrar rimmar inte med den plan Sara upplever att hon fått av Gud. Därför är Saras både lagliga och rimliga handlande ett exempel på hur Gud använder en människa för att fullfölja sin vilja och är därmed positivt. Den

slutgiltiga bekräftelsen på att detta är sanktionerat av Gud och att Gud ger henne rätt när Abraham vändas över hur han skall göra.

2.3.3 Säger berättelsen något om löftet?

Berättelsen är en förlösande upplösning av det stora problemet som stått i vägen för att löftet om ett folk från Gen 12 skall kunna införlivas. Sara får till slut den son som gör det möjligt för Abraham och Sara att bli stamföräldrar till det folk Gud har lovat. Detta bekräftas av att Isak enligt Sara är det första barn som omskärs efter 8 dagar vilket markerar hans speciella ställning (1989:146). Att Isak föds innebär att det är möjligt för hela löftet att infrias för genom Isak kan det bli ett folk och när det finns ett folk finns det behov av ett land.

Dessutom så löses konflikten som Sara lade grund för när hon lät Abraham skaffa barn med Hagar i Gen 16. Det är tveklöst genom hela Gen 21 att det är Isak som är sonen som Gud har lovat. Brueggemann menar att upprepadet av att Gud infriat sitt löfte i vers 1 är en stark indikation på att löftet är infriat genom att Isak föds (1982:180). Och det står redan i Gen 16 att Ismael inte är den sonen som skall föra löftet vidare till nästa generation. Men ändå så har konflikten dröjt sig kvar ända tills det nu är möjligt med en annan arvinge än Ismael när Isak har fötts. Som jag gick igenom i 2.3.2 så är Sara den drivande kraften för att se till så att det inte finns några frågetecken kring vem som skall ärva Abraham. Och genom det finns det inga frågetecken kvar kring vem som skall axla Guds löfte om ett folk i framtiden. Brueggemann menar att det primära i denna berättelsen är att löftet hållits till paret (1982:181).

Detta spiller även över på löftet om landet, för att även om det inte blir så att de får något land i denna berättelse heller så befinner de sig i landet. Detta vet vi då de i Gen 20 träffat Avimelek i Gerar och i verserna senare i Gen 21 träffar Avimelek igen kring Beer Sheva vilka båda ligger i det utlovande landet enligt Von Rad (1972:232). Det i sig säger inte så mycket om landet i Sara-berättelsen men det faktum att de verkar vara hemmastadda och kända där i trakten avspeglas både i Saras sång om att ”alla som hör det måste le med” henne och att de ställer till med stor fest när Isak är avvand. De är en del av landet, men äger det inte.

I förhållandet till Ismael får vi också veta något om landet, för Ismael stannar inte kvar i närheten utan drar sig långt bort till Paranöknen i Sinai och gör därmed inte anspråk på vare sig folket eller landet. Saras son Isak är ensam kvar med löftet från Gud.

2.4 Sammanställning av övriga berättelser om Sara

I de tidigare avsnitten har jag behandlat de texter där Sara har repliker och därmed uttrycker något om sig själv. I detta avsnitt sammanfattar jag och sammanställer de övriga texterna i Genesis där hon är med. Detta för att bredda karaktärsstudien för att ge en så komplett bild som möjligt.

I Gen 11:27-12:9 inleds berättelsen om Sara. Där berättas det om att hon är gift med Abraham och att hon är ofruktsam. Att hon är ofruktsam är en viktig poäng eftersom det i verserna senare berättas om att Gud ger hennes man ett löfte om att han skall bli stamfader till ett stort folk. Frågan som läsaren behöver ställa då är hur det skall gå till? Vad kommer hända med Sara i berättelsen för att löftet skall kunna infrias. Det inledande stycket avslutas i vers 3 och då har Sara bara nämnts i början av stycket. Efter denna händelse så följer Sara med sin man tillsammans med Abrahams brorson Lot som skulle varit kusin till Saras barn om hon hade några. De hade också med sig en viss rikedom när de lämnar Harran och beger sig till Kanaan. Även här nämns Sara bara i början av stycket som innefattar verserna 4–9.

Gen 12:10 och Gen 20:1–18 berättar både om hur Sara tillsammans med sin man bosätter sig på två platser där de blir främlingar. Först tvingas de till Egypten på grund av svält. Andra gången bosatte han sig i Gerar. Abraham blir orolig för sin säkerhet eftersom Sara är så vacker och säger att Sara är hans syster i stället för hans fru. Faraon i Egypten och Avimelek i Gerar tar då emot Sara till sina respektive harem eftersom de tror att hon inte tillhör någon annan man. Innan de inleder den sexuella relationen så ingriper Gud och ser till så att Sara inte är med någon annan mans. Faraon och Avimelek konfronterar därefter Abraham som försöker förklara sitt agerande. Bland annat berättar han för Avimelek i den kronologiskt sett senare berättelsen att Sara är hans halvsyster, något som han inte nämner för Faraon i den tidigare berättelsen. Som kompensation för det som nästan hände Sara får Abraham olika rikedomar och blir en rik man på det som hände. Båda dessa texter inleds med att Sara påverkar balansen mellan männen i berättelsen. Hade det inte varit för henne så hade inte berättelsen uppkommit. Och hon är som mest framträdande i början av båda berättelserna men avslutar berättelserna som en passiv källa till Abrahams rikedomar.

Ungefär mitt i berättelsen om Sara och Abraham ligger Gen 17:1–27. Berättelsen börjar med att Gud berättar för Abraham att han skall få många ättlingar, att Gud skall vara deras Gud och att de ska bo i Kanaans land. Gud byter också namn på Abraham, från Abram. I verserna 15–22 berättar Gud för Abraham att Sara också skall byta namn från Saraj till Sara och att hon skall föda en son och bli stammoder. Abraham tror inte på det eftersom de båda är

väldigt gamla och skrattar åt det samtidigt som han bugar inför Gud. Abraham försöker sedan själv lösa den konstiga situationen med Saras infertilitet och vill ge sin son Ismael välsignelsen att bli nästa generations stamfader. Men Gud accepterar inte det utan uttrycker igen att Sara skall föda en son som skall bli näste generation som Gud upprättar sitt förbund med. Sedan avslutas berättelsen med att berätta hur de första männen omskars. Sara är i den här berättelsen passiv och dyker inte upp förens i mitten och sedan försvinner hon innan slutet. Berättelsen liknar på så sätt Gen 18 som jag i 2.2.2 där Sara först dyker upp en bit in i berättelsen.

Slutligen så berättas det i Gen 23:1–20 om hur Sara dör och att hennes man vill begrava henne. Sara har levt som nomad sedan de lämnade Harran i Gen 12:1 och de har inte ägt någon mark. Men när Sara nu är död vilket blir orsaken för Abraham att besöka Hettiterna som äger marken där Abraham befinner sig för att köpa en begravningsplats. Där säkerställer han att han verkligen gör rätt för sig och betalar begravningsplatsen ordentligt. Detta köp blir den första bit land som tillfaller Abraham och där begravs Sara.

3. Sammanfattning och slutsats

I min analys har jag gått igenom tre berättelser från Genesis och belyst de tre forskningsfrågorna i tur och ordning. Jag har även gått igenom de texter som Sara finns med i men där hon inte har någon replik. Nu kommer jag sammanfatta det jag kommit fram till under respektive forskningsfråga för att belysa likheter och skillnader mellan hur Sara framställs i de olika berättelserna. Jag kommer också använda mig av de texter sammanställningen av övriga berättelser med Sara som är relevanta för att belysa olika aspekter i de texter jag fördjupat mig i. Det som framkommer i dessa sammanfattningar kommer sedan brytas mot uppsatsens frågeställningar och resultatet av detta kommer bli min slutsats.

3.1 Är Sara aktiv eller passiv?

De tre olika berättelserna ser lite olika ut i hur Saras aktivitet ser ut. I berättelserna om Saras konflikt med Hagar har jag kommit fram till att Sara är aktiv från start och det är hon som initierar hela händelseförloppet. Berättelsen drivs framåt av att Sara ser behovet av att Abraham skall få en arvinge, både för att det förväntas av henne och för att Gud har lovat det. Sara fortsätter att vara aktiv i den konflikt som uppstår med Hagar, men efter det blir hon passiv medan Hagar får ett möte med det övernaturliga, en ängel.

I berättelsen om när Sara träffar Gud så är Sara passiv från början och inkluderas i berättelsen när hon av Abraham sätts att laga mat åt besökarna. När maten, som blivit till en offer-måltid, är färdig så skjuts Abraham åt sidan och Gud inleder en konversation med Sara och i och med det blir hon aktiv. När konversationen är slut så fortsätter berättelsen med att Gud tar med Abraham och går vidare och då blir Sara passiv igen.

I berättelsen om Isaks födelse är Sara passiv i den första delen i 5 vers för att sedan bli aktiv när hon poetiskt tackar Gud för Isak. Hon fortsätter i andra delen att vara aktiv när hon löser arvstvisten i ett tidigt skede. Sedan blir hon passiv och försvinner ur berättelsen.

Ett mönster som går att ses i de tre berättelserna är att den part som är aktiv i början till viss del sätter scenen för vad som kommer hända och sedan lämna över till det som är berättelsens huvudtema. I berättelsen om Saras konflikt med Hagar och andra delen av berättelsen om Isaks födelse så startar Sara upp händelser som Gud sedan griper in i för att lösa. Saras aktivitet blir därmed en funktion för att initiera ett problem som öppnar upp för ett gudomligt ingripande. I första delen av det jag går igenom i berättelsen om Isaks födelse och i berättelsen om när Sara träffar Gud så sätts scenen i stället av Gud och Abraham. Därefter blir Sara aktiv och hon ställs inför det gudomliga. Mönstret syns även i de övriga texterna där Sara finns med. I alla texter utom Gen 17 så är hon med och sätter scenen för att sedan vara en bikaaktör. Och Gen 17 avhandlas Sara tillsammans med de konkreta bitarna om hur förbundet skall infrias först efter att scenen är satt, likt början på berättelsen om Isaks födelse och hela berättelsen om när Sara träffar Gud. Dessa tre texter handlar alla om att Sara genom ett under får föda Isak vilket jag menar visar att hon är väldigt central i just dessa tre texter.

3.2 Framställs Sara som positiv eller negativ?

I berättelsen om Saras konflikt med Hagar har jag visat att Sara uppträder lite klandervärt med sin svaga tro, sin avundsjuka och klagan inför Abraham och när hon behandlar Hagar illa. Men hon upprättas i slutet av det faktum att Gud har utvalt henne och därför är hon en positiv person ur Guds perspektiv.

I berättelsen om när Sara träffar Gud så är Sara först en god hustru som bistår Abraham i hans gästfrihet. Sedan gör hon sig lustig över det besökarna säger för att till sist konfrontera besökarna med sin osanning. I denna berättelse upprättas hon av det faktum att Guds ärende till henne handlar om att hon är utvald att föda löftessonen.

Och i berättelsen om Isaks födelse så framställs hon först som enormt tacksam för det under hon fått vara med om. Sedan i det andra stycket uppträder Sara igen klandervärt

genom att bli avundsjuk och försöka driva bort Hagar och Ismael. Här upprättas Sara genom att Gud ger henne rätt och säger åt Abraham att göra det som Sara säger.

Vad man kan säga om dessa situationer är att de är väldigt mänskliga reaktioner som de flesta människor kan känna igen sig i. Hon blir svartsjuk, hon blir rädd och hon har svårt att lita på Gud. Men eftersom Sara är utvald av Gud så har han överseende med henne eftersom han prövat hennes tålamod under många år. Och dessutom använder Gud dessa olika känslor till göra sig känd och uträtta sin plan då han klargör att det är Sara som är utvald för att föda sonen som skall bli Abrahams arvinge.

3.3 Säger berättelsen något om löftet?

I berättelsen om Saras konflikt med Hagar så avhandlas framför allt frågan ifall löftet om arvingar och ett stort folk kan ske genom att någon annan kvinna än Sara. Frågan är legitim på grund av dåtida praxis att använda sig av tjänstefolk för att skaffa äkta arvingar som helt kunde accepteras som legitima barn åt de som ägde slaven. Utfallet av min redogörelse visar att Sara ensam är utvald att föda den son som skall bli Abrahams arvinge. Angående löftet om ett land är den enda indikationen i berättelsen på att det skall infrias att det utspelar sig i det utlovade landet.

I berättelsen om när Sara träffar Gud så får Sara veta att hon skall föda en son, men hon har svårt att tro det eftersom hon är väldigt gammal. Gud uppfattar det och talar direkt med henne och lovar henne ett under att hon kommer få en son. Det innebär att folket som Sara och Abraham kommer bli stamföräldrar till inte har en naturlig tillkomst, eftersom Sara är gammal, utan en övernaturlig tillkomst eftersom som barnet blir till genom ett gudomligt ingripande. Angående löftet om ett land så är det tydligt att de lever som nomader i det utvalda landet och därmed inte äger något av det. Men det är där som Gud ger Sara löftet om att hon snart skall föda en son vilken i framtiden kommer bli ett folk och ett land att bo i.

I berättelsen om Isaks födelse så infrias löftet som Gud gett Sara och hon föder Isak och hon blir stammoder. Hon är ensam om att sjunga en kort lovsång till Gud för att tacka för det stora under hon fått vara med om. Sedan ser Sara till så att Ismael som ditintills varit den primära arvingen försvinner och tryggar Isaks arv. Angående löftet om landet framträder en bild av att Sara och Abraham inte är främlingar utan en del av den lokala gemenskapen i området.

Det Sara får vara med om angående löftet från Gen 12 är att hon är inblandad i alla händelser gällande barn. Hon är ofruktsam, hon försöker ordna barn på konstgjord väg, hon

lovat barn på övernaturlig väg, hon föder Isak och hon säkrar Isaks position som Abrahams arvinge. Och ifrån de övriga texterna i Sara berättelsen så får vi veta hon är ofruktsam (Gen 11:27), att hon får löftet om att bli stammoder (Gen 17) och i berättelserna där hon hamnar i harem (Gen 12:10 och Gen 20) avstyr Gud härskarnas närmanden så att hon inte ska bli havande med någon annans barn. Hela Saras karaktär handlar om att uppfylla löftet som Abraham fått om att få en arvinge så att det kan bli ett folk.

Den enda berättelser om Sara som inte handlar om barn är när hon ska begravas. Där blir hon i stället anledningen till att den första delen av det utlovade landet införskaffas och där begravs hon och blir ett med landet. Vägen till att bli ett med landet har hon tagit genom att bli en mer och mer naturlig del genom alla berättelserna som behandlats i uppsatsen.

3.4 Slutsats

I uppsatsen har jag visat på att Sara är en helt central figur i Abraham-berättelserna då hon är den som är utvald till att föda sonen som skall bli första personen i det nya folket. Jag har visat att hon på inget sätt är utbytbar utan gång på gång bekräftas av Gud som utvald trots prövningar. Hon är i största grad väsentlig i berättelserna, både i att ta upp viktiga ämnen och att ta emot Guds löfte. Det är på grund av henne som Gud kan göra undret att Isak föds och det folket han lovat Abraham tar sin början. Det är också på grund av Sara som den första marken i löfteslandet införskaffas. Allt detta är av största vikt för resten av patriarkhistorien då allt börjar med Sara och Abraham.

De teologiska lärdomar man dessutom kan dra av berättelserna är att Gud verkar ha överseende med mycket av Saras tillkortakommanden som baseras på de prövningar hon utsatts för. Sara kan både visa starkt tvivel, ljuga direkt till Gud och bli avundsjuk och utsätta Hagar och Ismael för livsfara utan att Gud på något sätt bestraffar henne för det eller skarpt tillrättavisar henne. I stället så ordnar Gud upp konsekvenserna av Saras handlande samt bevarar henne och hennes ställning. Gud förstår alltså Saras känslor i hennes prövningar och klandrar henne inte för dem. Genom Sara framställs alltså en empatisk Gud som förstår en människa.

4.Litteraturförteckning

Alexander, T. Desmond & Backer, David W., 2003. *Dictionary of the Old Testament Pentateuch*. Downers Grove: InterVarsity Press.

Arnold, Bill T, 2009. *Genesis*. Cambridge: Cambridge University Press

Baldwin, Jayce G., 1986. *The Message of Genesis 12 – 50: From Abraham to Joseph*. London: Inter-Varsity Press

Bibel 2000: Bibelkommissionens översättning. 2001. Utg. av Svenska Bibelsällskapet. Stockholm: Verbum.

Brueggemann, Walter, 1982. *Genesis: Interpretation A Bible Commentary for Teaching and Preaching*. Atlanta: John Knox Press

Duguid, Iain M, 1999. *Living in the Gap Between Promise and Reality*. Philipsburg: P&R Publishing

Fischer, Irmtraud, 2012. Genesis 12-50: The Story of Israel's Origins as a Women's Story I; Schottroff, Luise & Wacker, Marie-Theres (red.), *Feminist Biblical Interpretation : A Compendium of Critical Commentary on the Books of the Bible and related Literature*. Grand Rapids: Eerdmans.

Gruber, Mayer I., 1998. Genesis 21:12: A New Reading of an Ambiguous Text. I: Brenner, Athalya (red.), *Genesis: A Feminist Companion to the Bible*. 2 uppl. Sheffield: Sheffield Academic Press. S. 172–182.

Hayes, John H. & Holladay, Carl R., 2007. *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*. 3 uppl. Louisville: Westminster John Knox

Levenson, Jon D., 2012. *Inheriting Abraham*. Princeton, New: Princeton University Press

McKeown, James, 2008. *Genesis*. Grand Rapids: Eerdmans

Nolan Fewell, Danna., 1998. Changing the Subject: Retelling the Story of Hagar the Egyptian. I: Brenner, Athalya (red.), *Genesis: A Feminist Companion to the Bible*. 2 uppl. Sheffield: Sheffield Academic Press. S. 172–182.

Sarna, Nahum M., 1989. *The JPS Torah commentary: Genesis: The Traditional Hebrew Text with the New JPS Translations*. Philadelphia: The Jewish Publication society

Speiser, E.A., 1964. *Genesis*. New York: Doubleday & Company, Inc.

Wright, David P., 1992. Sarah. I: *The Anchor Bible Dictionary* 6. S. 981.

Von Rad, Gerhard, 1972. *Genesis : A commentary* Revised Edition. Philadelphia: The Westminster Press

Wenham ,Gordon J., 1994. *Word Biblical Commentary:Genesis 16-50*. Dallas: Word Books

Westermann, Claus. 1985. *Genesis 12-36 A Commentary*. Minneapolis: Augsburg Publishing House